

CRNA GORA

SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-65-4/18-100/

Podgorica, 25. oktobar 2018. godine

IZVJEŠTAJ

O UČEŠĆU DELEGACIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE NA INTERPARLAMENTARNOM SASTANKU ODBORA NA TEMU „ASPEKTI OSNOVNIH PRAVA INKLUZIJE ROMA I BORBA PROTIV ANTIROMSTVA“, održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine

Delegacija Odbora za ljudska prava i slobode u sastavu: Momčilo Martinović, šef Delegacije i članovi mr Mihailo Anđušić i Mirsad Murić učestvovala je na Interparlamentarnom sastanku odbora na temu „Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma i borba protiv antiromstva“, održanom u Briselu 18. oktobra 2018. godine.

Na Interparlamentarnom sastanku koji je organizovao Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta učestvovali su poslanici Evropskog parlamenta, nacionalnih parlamenata i predstavnici Agencije EU za osnovna prava, Kancelarije UN za ljudska prava i nevladinih organizacija, što je omogućilo kvalitetnu razmjenu mišljenja o inkluziji Roma, izazovima sa kojima se države suočavaju i mogućnostima njihovog prevazilaženja.

Interparlamentarni sastanak je otvorila Birgit Sippel, članica Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove naglašavajući da Evropski parlament, a naročito Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove poklanjaju veliku pažnju ovim pitanjima, što je potvrđeno i donošenjem Rezolucije „Aspekti osnovnih prava inkluzije Roma u Evropsku uniju: borba protiv antiromstva“ u oktobru 2017. U Rezoluciji se ističe da uslovi života Roma nijesu značajnije poboljšani uprkos uloznim finansijskim resursima. Takođe, integracija Roma nije napredovala željenim ritmom. Kako bi se borili protiv marginalizacije, diskriminacije i isključenja Roma, definisane su preporuke namijenjene zemljama članicama kojima se sugerise puno sprovođenje strategija za integraciju Roma na nacionalnom nivou, a od Evropske komisije se traži da poboljša okvir za strategije za integraciju Roma nakon 2020. Ukazala je da je potrebno razviti sveobuhvatan pristup za rješavanje ovih izazova i zaključila da Interparlamentarni sastanak odbora predstavlja priliku da se godinu dana nakon donošenja Rezolucije sumiraju do sada ostvareni rezultati.

Na uvodnom panelu govorili su: Livia Jaroka, potpredsjednica Evropskog parlamenta, Doris Wolfslehner, šefica Odsjeka Saveznog kancelara u Stalnoj misiji Austrije pri EU i Tiina Astola, generalna direktorica za pravosuđe i potrošače.

Livia Jaroka, potpredsjednica Evropskog parlamenta je saopštila da je 2010. godine oko 43 miliona stanovnika Evrope živjelo u teškim uslovima siromaštva, od čega je 10 miliona bilo romskog porijekla, dok danas od 120 miliona siromašnih u Evropi, osam miliona čine Romi. Smatra da će ekonomije zemalja članica EU do 2050. godine biti ugrožene ukoliko se žene, siromašni i Romi ne uključe na tržište rada. Uprkos mehanizmima za suzbijanje siromaštva kojim raspolažu u Komisiji i zemljama članicama, države i dalje ne iskorišćavaju u dovoljnoj mjeri

sredstva iz Socijalnog fonda i uključenje Roma u te programe je loše. U posljednjih pet godina nije se mnogo postiglo po pitanju desegregacije Roma, jer su se države bavile ekonomskim pitanjima.

Izveštaj koji je pripremila poslanica Soraya Post je pokazao da treba preduzeti brojne korake na poboljšanju stanja Roma. Naglasila je da se bez antidiskriminacijske politike ne može obezbijediti kvalitetniji život za Rome. Potrebno je mijenjati sistem obrazovanja, zapošljavanja i stanovanja. Naglasila je da svi poslanici romskog porijekla u Evropskom parlamentu sarađuju sa Evropskom komisijom u pripremi planova i programa za budući period. Zaključila je da poslanici Evropskog parlamenta i nacionalnih parlamenata moraju sarađivati, pri čemu nacionalna i lokalna tijela moraju konkretnije djelovati, jer se život dešava na lokalnom nivou.

Doris Wolfslehner, šefica Odsjeka Saveznog kancelara u Stalnoj misiji Austrije pri EU je ocijenila da je borba protiv antiromstva jedan od najvećih izazova u integraciji Roma. Evropska komisija je prepoznala potrebu za stavljanjem naglasaka na borbu protiv antidiskriminacije, što je jedan od glavnih prioriteta ažurirane Strategije za integraciju Roma. Takođe, 2013. godine Evropski savjet je usvojio preporuke o integraciji Roma u zemljama članicama EU sa ciljem jačanja sprovođenja nacionalnih strategija i prekogranične saradnje. S obzirom da je Agencija EU za osnovna prava ustanovila da je antiromstvo glavni uzrok koji sprečava integraciju Roma, u Zaključcima Savjeta od 8. decembra 2016. zemlje članice EU su zatražile od Evropske komisije da izradi predlog za okvir za Rome nakon 2020. godine.

Najavila je da će Evropska komisija 27. novembra 2018. organizovati konferenciju o borbi protiv antiromstva koja će okupiti predstavnike međunarodnih organizacija, lokalnih i regionalnih vlasti, organizacija civilnog društva i akademskog svijeta.

Tiina Astola, generalna direktorica za pravosuđe i potrošače je saopštila da je evaluacija strategija za Rome koja je povjerena spoljnim ekspertima u završnoj fazi. U okviru analize pratili su aktivnosti preduzete od 2011. do 2017. godine sa posebnim osvrtom na: relevantnost, doslednost, učinkovitost, djelotvornost, pravičnost, koordiniranost i održivost politika i realizovanih mjera. Smatra da je neophodno veći naglasak staviti na suzbijanje antiromstva, ekonomsku i socijalnu inkluziju, razviti integracijske ciljeve i mjerljive indikatore i pojačati civilno partnerstvo. Takođe, evaluacija pokazuje da je relevantnost ciljeva mogla biti bolja i da je trebalo postaviti ambicioznije ciljeve u oblasti obrazovanja. Poseban naglasak treba staviti na podskupine unutar populacije Roma, kao što su žene, djeca, mladi i Romi koji dolaze iz trećih država. Antiromstvo je korjenski uzrok nejednakih pristupa osnovnim uslugama za Rome širom EU. Zaključila je da je Rezolucijom Evropske unije jasno poručeno da Romi ne trpe samo diskriminaciju, već su isključeni, trpe nasilje i ubistva, što se nastavlja i u 21. vijeku, pa je krajnji čas da se nešto konkretno uradi i sa riječi pređe na djela.

U okviru prvog radnog panela na temu „Inkluzija Roma i osnovna prava“ izlaganja su imali: Soraya Post, poslanica Evropskog parlamenta, Ioannis Dimitrakopoulos, šef Odsjeka za jednakost i građanska prava Agencije EU za osnovna prava, Jonathan Mack, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma i Thomas Hammarberg, poslanik Parlamenta Švedske.

Poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post je saopštila da joj je glavna motivacija za izradu Izveštaja bila želja da dokaže kako Romi trpe posebnu vrstu rasizma, smatraju se građanima drugog reda i žrtve su teškog siromaštva. Antiromstvo je uvjerenje da su Romi manje vrijedni, manje sposobni, da nemaju volju da budu poput ostalih i da ne mogu biti kvalitetni građani svojih država. Antiromstvo su i djela uzrokovana ovakvim uvjerenjima koja imaju mnogobrojne oblike, kao što su: sterilizacija žena, govor mržnje, prekomjerna upotreba sile od strane policijaca,

odvajanje romske djece u školama. Takođe, antiromstvo ima i suptilne oblike, poput izuzimanja iz Programa „Discover EU“.

Prema podacima iz poslednjeg Izvještaja Agencije EU za osnovna prava, 63% mladih Roma od 16 do 24 godine života ne radi, nijesu u sistemu obrazovanja, niti osposobljavanja, dok je u ostatku stanovništva istog uzrasta samo 12% onih koji nijesu u sistemu obrazovanja i osposobljavanja. Svako treće romsko domaćinstvo živi bez vode, svaka druga romska porodica nema kupatilo u stanu, svako drugo domaćinstvo ima krov koji prokišnjava, a svaki treći Rom je izložen nekom obliku zlostavljanja, dok je 4% žrtava fizičkog nasilja zbog antiromstva. Iako se često govori kako Romi ne žele da se integrišu, da rade i da su sami krivi za stanje u kojem žive, poslanica Soraya Post je naglasila da niko ne želi biti siromašan, isključen i odvojen od ostalih. Više od 50 godina sebe je smatrala građankom drugog reda, jer je tako bila kvalifikovana od ostatka društva u kojem je živjela, dok se sada u Evropskom parlamentu osjeća građankom prvog reda.

Poslanica Soraya Post je istakla da postoji visok stepen nepovjerenja među ljudima i često se manjina mora otvoriti prema većini. Zahtijeva da Romi uživaju sva prava kao i ostali građani, želi ravnopravno društvo u kojem su svi jednaki u dostojanstvu i pravima. Uvjerena je da je antiromstvo uzrok nepovjerenja velikih razmjera u društvu i može se suzbiti uz pomoć komisija za istinu i pomirenje koje treba formirati u svim državama kako bi doprinijele boljem razumijevanju između romskog i neromskog stanovništva. Neophodno je da se svi upoznaju sa onim što su Romi preživjeli u proteklim decenijama i sa zločinima kojima su danas izloženi. Podsjetila je da su Romi bili robovi, proganjani i izbacivani iz gotovo svih evropskih zemalja, sistemski ubijani u Drugom svjetskom ratu, oduzimali su im djecu i slali ih u institucije. Njihova djeca smatrana su intelektualno zaostalom i obrazovana su odvojeno od drugih. Smatra da se to događa i danas, čak i eskalira. Ako ove činjenice ne budu sadržane u knjigama istorije za sve učenike, ako se o tome ne bude govorilo javno, neće se premostiti jaz između Roma i neromskog stanovništva. Neophodno je graditi mostove čemu će doprinijeti komisije za istinu i pomirenje. Zaključila je da političari moraju preuzeti jednaku odgovornost za sve građane.

Predstavnik Agencije EU za osnovna prava Ioannis Dimitrakopoulos je podsjetio na preporuke Evropskog savjeta iz decembra 2013. u kojima se navodi da su brojni Romi u državama Evropske unije suočeni sa siromaštvom, isključenošću iz društva i preprekama za ostvarivanje osnovnih prava. Naglasio je da Romi nijesu ranjiva grupa po rođenju, već to postaju zbog predrasuda i antiromstva. Podaci iz 2018. pokazuju da Evropska unija i dalje ima problema sa integracijom Roma, a najgori oblici diskriminacije, progona i govor mržnje istrajavaju i predstavljaju ogromnu prepreku njihovoj inkluziji. Najavio je da će sledećeg ljeta evropska vlada razgovarati sa predstavnicima UN agencija u Njujorku o napretku u ostvarenju Ciljeva održivog razvoja 2030 i vjerovatno će biti neprijatno prikazati položaj Roma u Evropskoj uniji. U Rumuniji, zemlji EU sa najvećim brojem romskog stanovništva, čak 68% Roma nema pristup tekućoj vodi. Smatra da nacionalni i Evropski parlament imaju zajedničku odgovornost da podsjećaju vlast na sprovođenje preporuka Evropskog savjeta i da uspostave koordinaciju na nacionalnom nivou. Čestitao je Evropskoj komisiji na kreiranju Mreže evropskih kontaktnih romskih tačaka koje se redovno sastaju i razmjenjuju iskustva. Informisao je da u Grčkoj ulažu napore da formiraju sličnu mrežu kako bi se na državnom i lokalnom nivou borili protiv diskriminacije Roma. Naglasio je da se vlasti moraju baviti politikom smanjenja siromaštva, sprovoditi mjere aktivne politike zapošljavanja i iskoristiti potencijale strukturnih fondova EU. Potrebno je promovisati mjere borbe protiv segregacije i bez diskriminacije pristupiti raspodjeli stanova za socijalne slučajeve kako Romi i dalje ne bi živjeli u izolovanim naseljima.

Zaključio je da je analiza dosadašnjeg procesa inkluzije Roma u Evropi pokazala neuspjeh, zbog čega je potrebno preduzeti dodatne aktivnosti i iskoristiti potencijale strukturnih fondova EU kako bi se doprinijelo poboljšanju kvaliteta njihovog života.

Jonathan Mack, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma smatra da je antiromstvo duboko ukorijenjeno u evropskoj istoriji. Podsjetio je da se u Rezoluciji Evropskog parlamenta iz 2017. godine borba protiv antiromstva po prvi put prikazuje kao borba protiv nasilja, mržnje i socijalne isključenosti. U brojnim državama EU prema Romima se i dalje postupa kao prema socijalnom i društvenom problemu, što vlade pokušavaju riješiti programima protiv siromaštva, a ne bave se borbom protiv antiromstva. Borba protiv antiromstva nije odgovornost same manjine koja se krivi za stanje u kojem je, već je zadatak većine društva i svih institucija. Može se primijetiti napredak u političkim raspravama o antiromstvu. Mišljenja je da stalno treba podsjećati na najekstremnije i radikalne oblike ubistava 500.000 Roma i Sinta tokom holokausta što je Evropski parlament u Rezoluciji iz aprila 2015. definisao kao genocid.

Jonathan Mack je najavio da će federalna vlada u Njemačkoj osnovati grupu nezavisnih stručnjaka koja će se baviti antiromstvom, izraditi strategiju i sačiniti Izvještaj koji će predstaviti parlamentu. Određen je budžet od 500.000 eura za rad ekspertske grupe u 2019. Takođe, federalne vlasti Njemačke posljednjih godina izdvajaju po nekoliko miliona eura za obrazovanje Sinta i Roma. Prvi centar za istraživanje antiromstva osnovan je pri Univerzitetu u Hajdelbergu, a u nekim oblastima u Njemačkoj romski jezik se uči u školi.

Thomas Hammarberg, poslanik Parlamenta Švedske je saglasan da je u Evropi prisutna diskriminacija jedne velike grupe stanovništva, pa taj problem treba uvrstiti na političku agendu i formirati istražne komisije koje bi se njime bavile. To je u velikoj mjeri evropski problem, ali se mjere moraju preduzeti na lokalnom nivou. Švedske vlasti su započele ovaj proces što je značajno poboljšalo odnos između većine i romske manjine, uspostavljen je dijalog, povjerenje. Ovo iskustvo je dalo pozitivne rezultate zbog čega ga preporučuje drugim zemljama. Uspostavljene su komisije koje se sastoje od devet članova- šest iz romske zajednice i tri stručnjaka iz ostalih djelova društva. Nedavno su uradili akcioni plan i definisali mjere koje treba preduzeti na iskorjenjivanju antiromstva. Institucije Ombudsmana se moraju baviti antiromstvom na ozbiljan način, a predstavnici obrazovnih, zdravstvenih, kulturnih institucija koji češće dolaze u kontakt sa Romima treba više da znaju o romskoj kulturi. Kad je riječ o zaštiti od diskriminacije, potrebno je da Romi osjete da se mogu žaliti i da će im biti pružena adekvatna zaštita. Dešavalo se da njihove prijave ne budu detaljno istražene i da se počinoci ne kazne, što je Rome obeshrabrivalo da prijavljuju nasilje. Podsjetio je da su mediji pisali o slučajevima kada je policija u pojedinim djelovima Švedske vršila popis ljudi na osnovu romske pripadnosti nakon čega su preduzete političke mjere kako se slične stvari ne bi ponovile. Bitno je da se sve aktivnosti preduzimaju sa Romima, a ne za njih.

U diskusiji su učestvovali: član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, poslanik Momčilo Martinović, Catarina Marcelino iz Portugala, Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta, Istvan Bajkai iz Mađarske, Predrag Baković iz Državnog zbora Republike Slovenije, poslanica Evropskog parlamenta Julie Ward, Veljko Kajtazi iz Hrvatskog sabora, Maria Theleriti iz Grčke, Eva Matyašova iz Češke, Judith Sargentini, potpredsjednica Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove, poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post, šef Odsjeka za jednakost i građanska prava Agencije EU za osnovna prava Ioannis Dimitrakopoulos, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma Jonathan Mack i poslanik Parlamenta Švedske Thomas Hammarberg.

Član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, poslanik Momčilo Martinović je saopštio da iskustva Crne Gore u zaštiti pripadnika romske populacije nijesu mala, a posebno su značajne mjere preduzete u integraciji raseljenih i interno-raseljenih lica sa prostora bivše Jugoslavije. Prije 20-ak godina najveći broj pripadnika romske populacije bio je nepismen i u lošem ekonomskom stanju. Nakon sistemskog i sveobuhvatnog pristupa rješavanju njihovih problema ostvaren je značajan napredak, posebno u obrazovanju, o čemu svjedoči podatak da 24 pripadnika romske populacije danas pohađa fakultete u Crnoj Gori. Takođe, određeni broj njih je zaposlen u državnim organima i javnim ustanovama, a u kontinuitetu se preduzimaju mjere na njihovom zapošljavanju u drugim sektorima. Imaju pristup besplatnoj zdravstvenoj zaštiti kao i drugi građani Crne Gore. Saglasan je da u narednom periodu treba preduzeti mjere na njihovom većem uključivanju u javni i politički život, čime će se još više osnažiti, s obzirom da ih u ukupnom stanovništvu ima oko 1%. Do sada su pripadnici romske populacije bili zastupljeni na izbornim listama pojedinih političkih subjekata, ali u narednom periodu očekuje i veći angažman od samih Roma u ovoj oblasti. Poslanik Martinović je uvjeren da će iskustva sa ovog Interparlamentarnog sastanka biti veoma korisna u aktivnostima koje se planiraju preduzeti na nacionalnom nivou u oblasti inkluzije Roma u Crnoj Gori.

Poslanica Catarina Marcelino iz Portugala je istakla da se Portugal u kojem živi oko 50.000 Roma snažno zalaže za njihovo uključenje u sve aspekte života. Ukoliko se djeca i mladi Romi sada ne uključe u sistem obrazovanja, u budućnosti će još više biti isključeni iz društva. Razvili su program za mlade Rome kojima pomažu i u rješavanju stambenih problema. Smatra neophodnim obezbjeđivanje većeg učešća Roma u javnom životu za šta je potrebno povećati svijest samih Roma, što u Portugalu nastoje realizovati uz pomoć programa Savjeta Evrope.

Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta je saglasan da antiromstvo sprečava jednak pristup obrazovanju, zdravstvenim uslugama i stanovanju. Naglasio je da strategije nijesu profunkcionisale na pravi način, jer Romi nijesu bili uključeni u same procese. Uvjeren je da antiromstvo treba shvatiti ozbiljnije, jer je riječ o tabuu o kojem ljudi ne govore.

Poslanik Istvan Bajkai iz Mađarske se pozvao na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima po kojoj se svi ljudi rađaju jednaki u dostojanstvu i pravima. Ocijenio je da su u Mađarskoj koja ima Strategiju za integraciju Roma ostvarili značajne rezultate, posebno u obrazovanju. Poboljšana je i slika koju Romi imaju o sebi, a dobrim dijelom su uspjeli riješiti njihove stambene probleme.

Poslanik Predrag Baković iz Državnog zbora Republike Slovenije je saopštio da u Sloveniji živi između 7.000 i 10.000 Roma. O Romima se govori u Ustavu Republike Slovenije, a postoji i poseban Zakon o Romima Republike Slovenije, čije izmjene su u toku. Nijedna od 28 država članica nije zakonom propisala brigu o Romima, osim Slovenije. Zakonom je utvrđeno da se godišnje sastavlja Izvještaj o Romima koji se šalje Skupštini i o njemu se raspravlja na Odboru za unutrašnje poslove. Vlada ima Nacionalni program inkluzije Roma od 2017-2022. godine kojim je planirano postizanje pojačane inkluzije Roma u društvu. Postoji posebna komisija, odnosno Radna grupa za zaštitu Roma koja se bavi rješavanjem svih izazova sa kojima se ova populacija suočava. Mišljenja je da su najproblematičnija područja obrazovanja, zdravstva, sigurnosti i stanovanja, a sprovođenje mjera na rješavanju izazova treba početi što prije. U Sloveniji znaju kako ove probleme riješiti, koje su zapravo i definisali.

Poslanica Evropskog parlamenta Julie Ward je saopštila da je živjela u ruralnom sjevernom dijelu Engleske gdje je najbrojnija manjina bila romska. Bavila se umjetnošću i tako je u saradnji sa romskom djecom upoznala njihovu kulturu čime je obogatila svoj život. Bitan je

dvosmjerni proces komuniciranja i razmjena iskustava zbog čega se mora njegovati inkluzivno obrazovanje i dijeliti kultura sa svima.

Poslanik Veljko Kajtazi iz Hrvatskog sabora koji predstavlja 20 nacionalnih manjina iz Hrvatske, među kojima je i romska, nije iznenađen podacima iz Izvještaja poslanice Soraye Post. Uz ocjenu da Romi žive kao u 17. vijeku, upitao je kako bi izgledalo da jedna država decenijama živi u recesiji kao što žive Romi.

Poslanica Maria Theleriti iz Grčke vjeruje da se teški uslovi u kojima žive Romi mogu poboljšati, ali je potrebna politička volja, strateško planiranje i učešće drugih građana. Politike usmjerene na inkluziju sprovedene su samo u cilju smanjenja siromaštva, a potreban je sveobuhvatan pristup. Svaka država treba da ima nacionalnu strategiju na osnovu koje će se preduzimati i mjere na lokalnom nivou. Važno je raditi na rješavanju uzroka problema, a od komisija za istinu i pomirenje očekuje značajne rezultate. U Grčkoj su formirali posebno tijelo koje se bavi Romima, pa detaljnije i bolje mogu pratiti stanje u ovoj oblasti.

Poslanica Eva Matyašova iz Češke je saopštila da Romi često ne znaju jezik države u kojoj žive, niti ostatak stanovništva zna romski jezik zbog čega je teško ostvariti međusobnu komunikaciju. Smatra da bi u obrazovanju trebalo koristiti dvojezične udžbenike.

Judith Sargentini, potpredsjednica Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove je saglasna sa ostalim učesnicima rasprave da je neophodno pojačati integraciju Roma. Interesovalo je zašto se u današnjem društvu antiromstvo ne osuđuje na isti način kao antisemitizam.

Poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post je saglasna da je obrazovanje ključni alat za uspješnu integraciju Roma. Romska zajednica mora učiti o sopstvenoj istoriji. Neromska zajednica nema znanje o lošim postupanjima prema romskoj zajednici zbog čega je neophodno da učimo jedni o drugima, jer se tako može izgraditi povjerenje.

Predstavnik Agencije EU za osnovna prava je istakao da se rad na inkluziji Roma često sprovodi kao filantropska aktivnost, a prema njima je potrebno postupati u skladu sa međunarodnim sporazumima po kojima su svi ljudi jednaki. Zaključio je da su podaci iz istraživanja pokazali da je boja kože u Evropi, nažalost, još uvijek važna stvar.

Jonathan Mack, predstavnik Centralnog savjeta njemačkih Sinta i Roma je saopštio da Njemačka koja ima Strategiju za borbu protiv siromaštva sprovodi niz mjera u integraciji Roma. Zadovoljan je sve većim brojem pripadnika romske zajednice u nacionalnim parlamentima i vjeruje da će ih biti više i u Evropskom parlamentu.

Predstavnik švedskog Parlamenta Thomas Hammarberg je zaključio da brojni problemi Roma nastaju zbog stavova većine prema njima, a ne zbog stavova samih Roma.

U okviru drugog panela na temu „Mjerenje strategija za Rome i borbu protiv antiromstva“ izlaganja su imali: Lina Vosyliute, istraživačica u Centru za evropske političke studije, Claude Cahn, predstavnik Kancelarije UN za ljudska prava, Jelena Jovanović, predstavnica Mreže ERGO, Catalin Dumitru Toma, poslanik u Parlamentu Rumunije i Veljko Kajtazi, poslanik u Hrvatskom saboru.

Lina Vosyliute je predstavila preliminarne rezultate Studije o uspješnosti strategija za Rome, sačinjene na osnovu istraživanja kojim su obuhvatili sedam zemalja članica EU. Najavila je da će konačni rezultati Studije biti dostupni krajem novembra 2018. I pored 90 milijardi eura izdvojenih za najranjivije zajednice u Evropi, ostvareni pomaci su neznatni, a u nekim oblastima došlo je do nazadovanja, posebno kad je riječ o govoru mržnje koji je sve prisutniji. Potrebna je vladavina prava u borbi protiv institucionalnih oblika diskriminacije. Veoma je važno učešće Roma u političkom životu, osmišljavanje projekata koje će sprovoditi sami Romi, kao i donošenje

lokalnih planova za njihovo uključivanje. Proces istine i pomirenja je ključni, jer ne postoji razumijevanje za ono što se događa Romima. Vjeruje da Evropski parlament može da pokrene dijalog na visokom nivou o ovom pitanju, a iz iskustva Švedske i Njemačke u kojima je smanjen nivo antiromstva može se naučiti mnogo. Neophodno je razviti sveobuhvatan pristup. Iako je Evropa najbogatiji kontinent sa najnaprednijim pravnim sistemom, još uvijek ne raspolaže instrumentima kojima bi se riješile institucionalne povrede prava Roma. Smatra da evropski pravni okvir treba da prepozna ponavljanje određenih povreda prava, prikuplja sudsku praksu i da poboljša mehanizme za nadzor i evaluaciju preduzetih mjera.

Claude Cahn, predstavnik Kancelarije UN za ljudska prava smatra da su ostvareni određeni pozitivni pomaci, posebno u obrazovanju. Međutim, u periodu od 2011. do 2016. prisutna je povećana segregacija Roma u zemljama članicama EU. Veoma je važno da zemlje članice prikupljaju podatke o Romima u različitim oblastima što se još ne realizuje u dovoljnoj mjeri. U strategiji nakon 2020. godine naglasak treba staviti na desegregaciju i suzbijanje antiromstva za šta je neophodno obezbijediti adekvatna finansijska sredstva. Prema podacima kojima raspolažu, 80% ljudi koji su iz zemalja članica EU prognani u Srbiju, Bosnu ili Kosovo su Romi, što je predstavnik Kancelarije UN za ljudska prava ocijenio destruktivnim činom koji ne može doprinijeti njihovoj inkluziji, a može imati dalekosežne loše posledice.

Jelena Jovanović, predstavnica Mreže ERGO je informisala da podatke o stanju Roma prikupljaju kroz tri inicijative civilnog društva: Inicijative kojom se osnažuje zajednica Roma na Zapadnom Balkanu i Turskoj, Inicijative „Civil monitor“, parlamentarnog projekta koji vodi Glavna uprava za pravosuđe u saradnji sa Univerzitetom u Budimpešti i preko Saveza protiv antiromstva. Udruženja civilnog društva su utvrdila nedostatke u borbi protiv antiromstva na nacionalnom nivou i dala određene preporuke. Smatra da važne institucije ne shvataju šta je antiromstvo, postoji manjak institucionalnih kapaciteta i nedostaju aktivnosti na suzbijanju ove pojave. Institucionalizovano antiromstvo je jedan od najvećih izazova. I 70 godina po završetku Drugog svjetskog rata Romi pate od govora mržnje, a zločini iz mržnje nijesu prepoznati i kažnjeni.

Catalin Dumitru Toma, poslanik u Parlamentu Rumunije je ocijenio da rumunska Strategija za Rome ne samo da nije ispunila svoje ciljeve, već dovodi do isključivanja Roma iz društva, što prouzrokuje masovne migracije Roma iz te zemlje. Rumunski senat, odnosno Odbor za evropska pitanja je zabrinut za stanje Roma pa su zakonskim izmjenama definisali afirmativnu akciju. Suzbijanje antiromstva i stereotipa poput orijentalizma i ciganstva je važno za šta na evropskom nivou treba postaviti standarde u ovoj oblasti. Učešće Roma u civilnom društvu, donošenju odluka i izradi politika je nužno za preuzimanje kolektivne odgovornosti i poštovanje načela solidarnosti. Takođe, Romi na vodećim funkcijama su nužnost kako bi pokazali da su sposobni da preuzmu važne uloge u društvu. Zaključio je da je pitanje inkluzije Roma panevropski problem, pa njegovo rješenje treba da bude evropsko.

Veljko Kajtazi, poslanik Hrvatskog sabora kojem je ovo treći poslanički mandat je saopštio da je fokus njegovog interesovanja zastupanje interesa Roma na nivou Hrvatske i da posebnu pažnju posvećuje saradnji sa lokalnim udruženjima Roma. Smatra da je dobre strateške dokumente lako usvojiti, ali je važno da se isti kvalitetno implementiraju. Istakao je da u Hrvatskoj do skoro nijesu imali početne podatke o položaju Roma. Pored Nacionalne strategije, u Hrvatskoj imaju i Operativni program Vlade Republike Hrvatske, kao dodatnu smjernicu ministarstvima i izvršnim tijelima koja Vlada kontroliše. Proces implementacije takvih dokumenata nije dovoljno brz i djelotvoran. Takođe, nije zadovoljan djelovanjem lokalnih samouprava u ovoj oblasti. Problemi se često pokušavaju rješavati evropskim projektima koje sprovode nevladine

organizacije bez dovoljne uključenosti Roma. Često se radi o projektima koji su fokusirani na neformalne treninge i neformalno obrazovanje, pa isti ne omogućavaju inkluziju Roma na tržištu rada. Fokus sa kratkoročnih projekata treba pomjeriti na konkretne mjere. Romska zajednica iz Republike Hrvatske zahtijeva veću fokusiranost politika EU prema inkluziji u smislu otvaranja mogućnosti za značajne projekte i programe direktne pomoći pojedincima, posebno mladima. Smatra da do sada nije bilo političke odgovornosti za nesporovođenje strategija i akcionih planova. U javnom i političkom životu treba obezbijediti određenu kvotu za Rome kako bi se postigli konkretni rezultati. Zaključio je da se ove godine obilježava hiljadu godina migracije Roma, a kad se sagledaju realizovane aktivnosti, može se ocijeniti da nije postignuto mnogo.

U diskusiji su učestvovali: Jana Pastuchova iz Češke, Imre Lasylo iz Mađarske, Sosil Keng iz Italije, Maria Theleriti iz Grčke, Mirsad Murić, član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, poslanica Evropskog parlamenta Kornelija Ernst, Catarina Marcelin iz Portugala i poslanik Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta.

Poslanica Jana Pastuchova je saopštila da je Češka uradila mnogo po pitanju obrazovanja i kulture Roma. Masovni mediji ne izvještavaju o dobrim primjerima i takvu praksu treba mijenjati kako bi se doprinijelo smanjenju predrasuda prema ovoj populaciji.

Poslanik Imre Lasylo iz Mađarske je ocijenio da nejednaka zdravstvena zaštita koja se pruža Romima u odnosu na ostatak stanovništva ima čitav niz posledica. Izrazio je nadu da će se zdravstveni sistem poboljšati što bi doprinijelo unapređenju položaja Roma u svim oblastima života.

Poslanica Sosil Keng iz Italije je govorila o zatvaranju romskih naselja, uz osvrt na planirano iseljavanje romskog stanovništva iz jednog naselja u Italiji, čime bi Romi koji tu godinama žive mogli ostati bez krova nad glavom.

Poslanica Maria Theleriti iz Grčke je naglasila da je socijalna inkluzija preduslov za borbu protiv antiromstva. Smatra da je neophodno poboljšati uslove življenja i obrazovanje siromašne romske populacije. U Grčkoj se sprovode održivi projekti koji podržavaju romsku djecu u školama, razvijeni su programi pomoći romskoj djeci u učenju jezika, ali ne postoje programi jačanja svijesti lokalnog stanovništva i tu bi komisije za istinu i pomirenje mogle imati važnu ulogu. Ukazala je na važnu ulogu romskih medijatora u cijelom procesu.

Poslanik Mirsad Murić, član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore je naglasio da Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kroz multusektorski pristup i saradnju sa nadležnim državnim organima, međunarodnim i nevladinim organizacijama preduzima brojne aktivnosti na zaštiti Roma. Saopštio je da se Odbor u izradi godišnjeg plana rada rukovodi ocjenama iz izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori i u skladu sa tim smjernicama definiše konkretne aktivnosti na poboljšanju položaja osjetljivih grupa stanovništva. Ostvareni napredak prepoznat je i od strane međunarodnih organizacija, pa je Parlamentarna skupština Savjeta Evrope Rezolucijom iz 2015. godine ukinula monitoring nad Crnom Gorom. Naglasio je da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava finansiralo izradu prvog romskog bukvara i romsko-crnogorskog rječnika.

Kornelija Ernst, poslanica Evropskog parlamenta je saopštila da je nedavno posjetila romski kamp u Napulju i uvjerila se u veoma loše uslove života. Naglasila je da je potrebna borba sa strukturnim rasizmom, jer je romsko stanovništvo žrtva rasističkih govora u državama članicama Evropske unije.

Poslanica Catarina Marcelin iz Portugala smatra da posebnu pažnju treba posvetiti Romkinjama, jer one mogu pomoći i djeci romskog porijekla. Takođe, važnim smatra finansiranje iz evropskih fondova koji treba da pomognu u rješavanju stambenih problema Roma.

Romeo Franz, član Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta je naglasio da zemlje članice ne smiju da se ponašaju pokroviteljski, već romsku manjinu treba da smatraju ravnopravnim građanima. Mnogi Romi su diskriminirani i potrebno im je omogućiti siguran pristup tržištu rada.

U završnoj riječi, poslanica Evropskog parlamenta Soraya Post je naglasila da je važno da se sve politike o Romima primjenjuju na lokalnom nivou. Istakla je da je ponosna Romkinja koja je prešla trnovit put do uspjeha i danas se ne bavi samo romskim pitanjima, već jednakošću, mirom i zaštitom svih žrtava.

Posebno je naglasila da Romi, kao ni osobe sa invaliditetom, pripadnici LGBT populacije, žrtve nasilja nijesu ranjive grupacije, već ih društvo i institucije dovode u situaciju da budu ranjivi, što oni ne žele, već hoće da budu jednaki sa ostatkom stanovništva. Uvjerena je da država treba da bude procjenjivana na osnovu toga kako se ponaša prema manjinama kojima treba pružiti jednake mogućnosti u svim oblastima života.

Na Interparlamentarnom sastanku odbora je zaključeno da politike o Romima treba da se primjenjuju kako na evropskom, tako i na nacionalnom nivou. Neophodno je da poslanici preuzmu punu odgovornost i za romske građane, jer društvo neće moći da funkcioniše ukoliko se nastavi sa diskriminacijom prema Romima. Aktivnosti u oblasti obrazovanja, zdravstva, zapošljavanja i stanovanja su ključne, ali je potrebna i politička volja za nastavak okvira za Rome na nivou Evropske unije nakon 2020. Potrebno je razviti sveobuhvatan pristup za rješavanje izazova sa kojima se države suočavaju u integraciji Roma, a poslanici Evropskog parlamenta i nacionalnih parlamenata moraju sarađivati, pri čemu nacionalna i lokalna tijela moraju konkretnije djelovati, jer se život dešava na lokalnom nivou. Svi učesnici su saglasni da treba osnovati komisije za istinu i pomirenje u državama članicama i na evropskom nivou, kako je to predloženo u Rezoluciji Evropskog parlamenta, čime bi se doprinijelo izgradnji povjerenja između romskog i neromskog stanovništva i smanjenju antiromstva.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

dr Halil Duković